

Wyrok z dnia 11 sierpnia 1994 r.
II URN 18/94

Małżonce rolnika, którą bezpodstawnie pozbawiono przed 1 stycznia 1983 r. renty inwalidzkiej rolniczej, przysługującej jej w wysokości połowy świadczenia (art. 9 ust. 3 ustawy z dnia 27 października 1977 r. o zaopatrzeniu emerytalnym oraz innych świadczeniach dla rolników i ich rodzin - Dz. U. Nr 32, poz. 140), przy przywróceniu prawa do renty po tej dacie, wypłaca się świadczenie w pełnej wysokości (art. 67 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin - Dz. U. Nr 40, poz. 268 ze zm.).

Przewodniczący SSN: Maria Tyszel, Sędziowie SN: Stefania Szymańska (sprawozdawca), Andrzej Wróbel,

Sąd Najwyższy, przy udziale prokurator Iwony Kaszczyszyn, po rozpoznaniu w dniu 11 sierpnia 1994 r. sprawy z wniosku Pauliny K. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w K. o przywrócenie prawa do wypłaty renty dla rolnika, na skutek rewizji nadzwyczajnej Prokuratora Generalnego od wyroku byłego Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Koszalinie z dnia 19 września 1979 r. [...],

u c h y l i ł zaskarżony wyrok oraz poprzedzające go orzeczenie Rady Nadzorczej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w K. z dnia 23 maja 1979 r., [...] i zmienił decyzję tego Oddziału z dnia 6 marca 1979 r. [...] w ten sposób, że przywrócił Paulinie K. prawo do inwalidzkiej renty rolniczej, z wypłatą od dnia 1 kwietnia 1991 roku.

U z a s a d n i e n i e

Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w K. decyzją z dnia 29 września 1978 r. [...] przyznał Paulinie i Janowi małżonkom K. rentę inwalidzką w związku z nieodpłatnym przekazaniem na rzecz Państwa gospodarstwa rolnego o pow. 8,18 ha, położonego w Ch. (k. 16 akt rentowych).

Na wniosek Pauliny K. organ rentowy decyzją z dnia 29 sierpnia 1978 r. dokonał podziału renty po połowie dla każdego z małżonków (k. 21, 22 akt rentowych).

W odwołaniu od powyższej decyzji do Rady Nadzorczej Oddziału, Jan K. domagał się zmiany decyzji o podziale renty i przyznania mu renty inwalidzkiej w pełnej wysokości (k. 26 akt rentowych).

Jan K. podniósł, że jego żona Paulina K. przez ostatnie 5 lat przed przekazaniem gospodarstwa rolnego Państwu nie pracowała w tym gospodarstwie i nie pozostawała z mężem we wspólnym gospodarstwie domowym.

Na tę okoliczność skarżący przedłożył oświadczenie sołtysa ze wsi Ch. z dnia 18 grudnia 1978 r. tej treści, że Paulina K. od dziesięciu lat nie pracowała w gospodarstwie rolnym, gdyż 2,5 roku przebywała w USA, a od 1971 r. jest na stałe zameldowana w Sz., gdzie pracuje (k. 27 akt rentowych) oraz zaświadczenie Urzędu Gminy w S. z dnia 19 grudnia 1978 r., z którego wynikało, że Paulina K. w dniu 4 października 1973 r. wymeldowała się do Sz. na ul. [...] (k. 25 akt rentowych).

Decyzjami z dnia 6 marca 1979 r. organ rentowy:

- 1) przyznał Janowi K. rentę w całości;
- 2) odmówił Paulinie K. przyznania 1/2 części renty inwalidzkiej (k. 33, 34 akt rentowych).

Rada Nadzorcza Oddziału ZUS w K., po rozpatrzeniu odwołania Pauliny K., orzeczeniem z dnia 23 maja 1979 r. zatwierdziła wyżej wskazane zaskarżone decyzje organu rentowego (k. 39 akt rentowych).

Od orzeczenia tego Paulina K. złożyła odwołanie do Sądu, w którym domagała się zmiany zaskarżonego orzeczenia i poprzedzającej go decyzji organu rentowego i przyznania na jej rzecz połowy renty inwalidzkiej.

Okręgowy Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 19 września 1979 r., [...] oddalił odwołanie wnioskodawczynie uznając, iż przepis art. 9 ust. 2 ustawy z 27 października 1977 r. o zaopatrzeniu emerytalnym oraz innych świadczeniach dla rolników i ich rodzin (Dz. U. Nr 32, poz. 140) nie zezwala na dokonanie podziału renty, bowiem Paulina K. przez ostatnie 5 lat przed przekazaniem gospodarstwa Państwu nie pracowała w gospodarstwie i nie pozostawała z mężem we wspólnym gospodarstwie domowym (k. 15 akt sprawy).

Od wyroku tego złożył z urzędu rewizję nadzwyczajną Minister Sprawiedliwości-Prokurator Generalny. Zarzucając rażące naruszenie prawa, a w szczególności art. 3 § 2 i 316 § 1 k.p.c. w związku z art. 9 ust. 1-3 ustawy z dnia 27 października 1977 r. o zaopatrzeniu emerytalnym oraz innych świadczeniach dla rolników i ich rodzin (Dz. U. Nr 32, poz. 140), a nadto naruszenie interesu Rzeczypospolitej Polskiej, Minister wnosił, po sprecyzowaniu wniosku rewizyjnego, o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go orzeczenia Rady Nadzorczej Oddziału ZUS w K. i przyznanie Paulinie K. renty inwalidzkiej rolniczej za okres trzech lat wstecz od daty wniesienia rewizji nadzwyczajnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rewizja nadzwyczajna jest uzasadniona, ponieważ zaskarżony wyrok oraz poprzedzające go orzeczenie Rady Nadzorczej Oddziału ZUS w K. i decyzje tegoż Oddziału z dnia 6 marca 1979 r. zapadły z rażącym naruszeniem prawa, tj. art. 9 ust. 2 powołanej wyżej ustawy z dnia 27 października 1977 r. o zaopatrzeniu emerytalnym oraz innych świadczeniach dla rolników i ich rodzin (określanej dalej "jako ustawa z 27 października 1977 r.").

Jak trafnie wywiedziono w rewizji nadzwyczajnej, z przeprowadzonego przez Sąd dowodu z przesłuchania Pauliny K. na rozprawie w dniu 19 września 1979 r. oraz oględzin z jej dowodu osobistego, wynika, że wnioskodawczynie przebywała w USA od listopada 1969 r. do lutego 1972 roku. Po powrocie do kraju w lutym 1972 r. Paulina K. wróciła do męża i pracowała we wspólnym gospodarstwie rolnym we wsi Ch. Po dokonaniu przez małżonków Paulinę i Jana K. zakupu domu mieszkalnego w Sz., Paulina K. zameldowała się z dniem 8 października 1973 r. w Sz. przy ul. [...], a od 12 kwietnia 1976 r. była zatrudniona w Szkole Podstawowej [...] w Sz. (k. 12 akt sprawy).

Jak wynika z treści decyzji z dnia 25 lipca 1978 r. wydanej przez Naczelnika Gminy w S., gospodarstwo rolne Pauliny i Jana małż. K. zostało przejęte nieodpłatnie na rzecz Państwa z dniem wydania decyzji, tj. z dniem 25 lipca 1978 r. (k. 15 akt

rentowych). W tej sytuacji, od daty wymeldowania się Pauliny K. do Sz. - nawet gdyby przyjąć, iż z dniem tym wyprowadziła się ona od męża, do daty przekazania gospodarstwa rolnego Państwu nie upłynął okres 5-letni wskazany w art. 9 ust. 2 ustawy z dnia 27 października 1977 r. Już tylko powyższe ustalenie uzasadniało uwzględnienie żądania wnioskodawczyni podziału renty inwalidzkiej na 2 części - dla każdego z małżonków w 1/2 części, a to stosownie do art. 9 ust. 3 te same ustawy, skoro nie występowała przesłanka określona w art. 9 ust. 2, wyłączająca prawo małżonka rolnika do świadczenia emerytalno-rentowego. Wnioskodawczyni w skierowanym do Sądu odwołaniu (k. 1 akt sprawy i k. 41 akt rentowych) kategorycznie twierdziła, że pomimo zameldowania się z dniem 8 października 1973 r. w nowo zakupionym wspólnie z mężem domu w Sz., nadal przebywała w Ch. wraz z mężem i pracowała w gospodarstwie rolnym aż do 1978 r., oraz że za przebywanie w Ch. już bez zameldowania została ukarana mandatem. Ta ostatnia okoliczność nie została w postępowaniu sądowym nawet zakwestionowana. W tej sytuacji należy zgodzić się ze stanowiskiem zajęтым w rewizji nadzwyczajnej, iż z materiału dowodowego sprawy nie wynikało, że przed przekazaniem gospodarstwa rolnego Państwu w dniu 25 lipca 1978 r., Paulina K. przez pełne 5 lat nie pracowała w tym gospodarstwie rolnym. Dlatego też należało przyjąć, że w stosunku do niej nie ma zastosowania ograniczenie przewidziane w art. 9 ust. 2 ustawy z dnia 27 października 1977 r. Jak wynika bowiem z utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego, a zwłaszcza z wpisanej do księgi zasad prawnych uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 1981 r. sygn. V UZP 2/80, (OSNCP 1981 z. 9 poz. 162), małżonek rolnika nie może skutecznie domagać się świadczenia emerytalno - rentowego jedynie wówczas, gdy przez cały okres ostatnich 5 lat poprzedzających przekazanie gospodarstwa rolnego nie pracował w tym gospodarstwie oraz przez cały ten okres nie pozostawał z rolnikiem we wspólnym gospodarstwie domowym.

W powołanej uchwale Sąd Najwyższy stwierdził, iż: "Małżonkowi rolnika, który przekazał gospodarstwo rolne następcy lub Państwu na podstawie ustawy z dnia 27 października 1977 r. o zaopatrzeniu emerytalnym oraz innych świadczeniach dla rolników i ich rodzin (Dz. U. Nr 32, poz. 140), przysługuje prawo do emerytury (art. 9 wymienionej ustawy), chociażby przez ostatnie pięć lat przed przekazaniem tego gospodarstwa pracował w nim lub pozostawał z rolnikiem we wspólnym gospodarstwie domowym krócej niż pięć lat, chyba że przyznanie mu emerytury w okolicznościach konkretnej sprawy byłoby społecznie nieuzasadnione".

Przepis art. 9 ust. 2 ma odpowiednie zastosowanie także w przypadku renty inwalidzkiej (por. art. 10 ust. 5 ustawy z dnia 27 października 1977 r.)

W świetle powyższego należało uwzględnić rewizję nadzwyczajną w całości, o co wnosił także pełnomocnik Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie na rozprawie przed Sądem Najwyższym w dniu 11 sierpnia 1994 r.

Pozbawienie wnioskodawczyni renty inwalidzkiej rolniczej w 1/2 części przez organ rentowy było wynikiem jego błędu, co zaaprobował Okręgowy Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Koszalinie zaskarżonym wyrokiem. Dlatego - zgodnie z art. 101 ust. 2 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.), mającym w niniejszej sprawie zastosowanie, Sąd Najwyższy przywrócił wnioskodawczyni prawo do renty inwalidzkiej rolniczej z wypłatą od dnia 1 kwietnia 1991 r., tj. za okres trzech lat wstecz od daty

wniesienia rewizji nadzwyczajnej.

Sąd Najwyższy zaznacza, iż z dniem 1 stycznia 1983 r. z mocy art. 67 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 268 ze zm.), emerytury lub renty inwalidzkie przyznane obojgu małżonkom na podstawie przepisów obowiązujących przed dniem wejścia w życie ustawy uległy podziałowi. Z mocy tego przepisu zagwarantowano wypłatę świadczenia w równych częściach każdemu małżonkowi odrębnie, z tym, że jeżeli emerytura lub renta inwalidzka każdego z małżonków po jej podziale była niższa od emerytury określonej w art. 18 (tj. niższa od najniższej emerytury pracowniczej), emerytura lub renta inwalidzka podlegała podwyższeniu do wysokości określonej w tym przepisie. Gdyby wnioskodawczynię nie pozbawiono w 1979 r. prawa do renty inwalidzkiej, zastosowano by do niej ten przepis. Dlatego Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji wyroku na mocy art. 422 § 1 k.p.c.

Uwzględnieniu rewizji nadzwyczajnej nie stoi na przeszkodzie upływ terminu określonego w art. 421 § 2 k.p.c., ponieważ zaskarżony wyrok narusza także interes Rzeczypospolitej Polskiej. Z mocy tego wyroku wnioskodawczyni, licząca obecnie 73 lata, została pozbawiona na skutek rażącego naruszenia prawa należnej renty inwalidzkiej rolniczej, mimo iż prowadziła wspólnie z mężem gospodarstwo rolne ponad 30 lat. Jest to sprzeczne z polityką socjalną naszego Państwa, gwarantującego rolnikom i ich małżonkom środki utrzymania na starość lub w razie niezdolności do pracy na roli.

=====